

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Natura 2000-plan 2022-2027

Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov
Natura 2000-område nr. 17
Habitatområde H18
Fuglebeskyttelsesområde F7

November 2021

Udgiver: Miljøstyrelsen
Redaktion: Miljøstyrelsen Nordjylland

Forsidefoto: Rød tørvemos (*Sphagnum magellanicum*)
Fotograf: Tage Burholt

ISBN:978-87-7564-465-0
Baggrundskort: © Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering

Udkast til Natura 2000-plan

Indhold

1. Natura 2000-planlægning	5
1.1 Synergi med anden lovgivning	7
1.2 Natura 2000-planen er bindende for myndighederne	7
1.3 Naturtilstand og gunstig bevaringsstatus.....	8
2. Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov	10
2.1 Områdebeskrivelse	11
2.2 Områdets udpegningsgrundlag	12
2.3 Tilstand og forekomst for områdets udpegede natur og levesteder.....	13
2.3.1 Terrestriske naturtypers arealfordeling og tilstand	14
2.3.2 Sønaturtypers tilstand og forekomst.....	19
2.3.3 Forekomst af vandløbsnatur.....	20
2.3.4 Tilstand af levesteder for arter.....	21
2.3.5 Tilstand af levesteder for ynglefugle.....	21
3. Målsætninger	23
3.1 Overordnede målsætninger for Natura 2000-området.....	24
3.2 Konkrete målsætninger for naturtyper og arter.....	24
3.3 Modstridende naturinteresser.....	26
4. Indsatsprogram.....	27
4.1 Generelle retningslinjer	27
4.2 Område specifikke retningslinjer	28
4.3 Relation til vandområdeplaner.....	28
5. Bilag 1. Oversigt over grupperinger.....	30

1. Natura 2000-planlægning

Danmark er ifølge [habitatdirektivet](#) forpligtet til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger for at sikre eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som direktivet omfatter. Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af [fuglebeskyttelsesdirektivet](#), at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at bidrage til at sikre den nationale bestand af fugle omfattet af direktivet.

Danmark har valgt at gøre dette bl.a. ved en systematisk og tilbagevendende planlægning i de enkelte Natura 2000-områder. Ud fra direktivforpligtelserne og den nationale naturovervågning fastlægges indsatsen i de enkelte områder for 6-årige planperioder (dog 12-årige for skovbevoksede, fredskovpligtige arealer). Med en sådan målrettet forvaltningsindsats i områderne bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og den biologiske mangfoldighed og dermed også til gennemførelsen af EU's biodiversitetsstrategi 2030 samt FN's Verdensmål.

Der er i alt udpeget 257 Natura 2000-områder i Danmark. Et Natura 2000-område kan indeholde ét eller flere fuglebeskyttelsesområder og/eller habitatområder. Der er udpeget 269 habitatområder og 124 fuglebeskyttelsesområder i Danmark. Fuglebeskyttelses- og habitatområder kan være sammenfaldende eller ligge i umiddelbar tilknytning til hinanden.

Der er i 2021 gennemført en høring med henblik på at nyudpege eller udvide seks marine fuglebeskyttelsesområder. Det drejer sig om områderne Flensborg Fjord og Nybøl Nor, Sejerø Bugt og Nekselø, Skagerrak, Nordvestlige Kattegat, Smålandsfarvandet og Rønne Banke. De nye/udvidede fuglebeskyttelsesområder inklusiv eventuelle konsekvensrettelser af eksisterende Natura 2000-områder vil indgå i fjerde planperiode (2028-2033).

Natura 2000-planlægningen sker efter reglerne i miljømålsloven og skovloven med tilhørende bekendtgørelser. En Natura 2000-plan bygger oven på en basisanalyse, der indeholder de faktuelle oplysninger og data om området. En Natura 2000-plan består af mål for naturtilstanden og et indsatsprogram. Natura 2000-planens målsætninger og indsatsprogram er væsentlige elementer i beskyttelsen af naturtyper, fugle og arter på områdets udpegningsgrundlag. Derudover angiver de hhv. det overordnede sigte for, hvordan området skal udvikle sig og krav til indsatsen i planperioden, der er nødvendig for at sikre den nationale prioritering.

Mål og indsatser relaterer til de naturtyper, arter og fugle, som det pågældende Natura 2000-område er udpeget for at beskytte. Både de overordnede og konkrete målsætninger er langsigtede mål, der gælder for flere planperioder, mens indsatsprogrammet er kortsigtet og revideres i hver planperiode. De langsigtede målsætninger er opdateret i denne plangeneration, bl.a. på baggrund af justeringen af Natura 2000-områderne geografiske afgrænsning (gennemført i 2017-19) samt opdatering af Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag (jf. nedenstående). De konkrete målsætninger er ligeledes opdateret for at give mulighed for en mere dynamisk forvaltning. Således bygger de konkrete målsætninger på grupperinger af naturtyper, habitatarter og fugle.

Natura 2000-planen gælder for de arter og naturtyper, der har begrundet udpegningen af det enkelte område, men det bidrager også til at sikre andre arter og naturtyper i området gennem en generel sikring og forbedring af områdets naturværdier.

Tilblivelse af Natura 2000-planen

Processen for tilblivelsen af en Natura 2000-plan.

Denne plan er tredje generation af Natura 2000-planer (2022-27), der også dækker de fredskovspligtige arealer. For de fredskovspligtige arealer dækket af skovloven afløser den Natura 2000-planen 2010-15, som for de fredskovspligtige arealer har været gældende frem til 2021. For alle andre arealer, arter og fugle dækket af miljøbeskyttelsesloven afløser den Natura 2000-planen 2016-21.

På baggrund af overvågningsdata har Miljøstyrelsen i 2019 gennemført en høring i forhold til justering af udpegningsgrundlaget for de enkelte Natura 2000-områder. Høringsnotatet fremlægges samtidig med igangsættelsen af høringen af Natura 2000-planerne 2022-27. Natura 2000-planerne er udarbejdet på baggrund af et bruttoudpegningsgrundlag, der omfatter udpegningsgrundlaget fra planerne for 2016-21 plus nye arter og naturtyper, der er registreret i områderne, og som falder inden for de opstillede kriterier for opdatering af udpegningsgrundlaget.

Der er ikke gennemført vurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet planer, som direkte er forbundet med eller nødvendige for Natura 2000-områdets forvaltning, ikke er omfattet af kravet om screening og evt. konsekvensvurdering. Desuden er der ikke i planen taget stilling til forvaltningsindsatsens lokalisering eller valgte forvaltningsmetoder.

Der er udarbejdet en miljørapport for hver enkelt natura 2000-plan efter reglerne i lovbekendtgørelse 1976 af 27. oktober 2021 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter. Samtidig med høringen af Natura 2000-planerne sendes miljørapporterne også i høring.

1.1 Synergi med anden lovgivning

Natura 2000-planen har fokus på arealbaserede indsatser. Indsats til bedring af vandkvaliteten i overflade- og grundvand gennemføres som led i vandplanlægningen, ligesom reduktion af kvælstofdeposition sker gennem husdyrgodkendelsesloven og generelle tiltag til at mindske luftforureningen. Derudover målsættes miljøtilstanden i havets økosystemer via Havstrategiplanen (II).

Vandområdeplanerne, som udarbejdes med baggrund i EU's vandrammedirektiv, er hovedinstrumentet til at sikre og forbedre tilstanden i de akvatiske naturtyper i Natura 2000-områderne. Vandområdeplanernes formål er at forbedre vandmiljøet i retning af god økologisk og kemisk tilstand (fx reduktion af kvælstofbelastning og fjernelse af spærringer), hvilket samtidig tilvejebringer grundlæggende forbedringer af vandkvaliteten til gavn for naturtyper, fugle og arter i Natura 2000-området.

Deposition af luftbårne kvælstofforbindelser, herunder ammoniak, kan være en udfordring for mange naturligt næringsfattige naturtyper. Emission fra landbrug reguleres via husdyrgodkendelsesloven, som fastlægger den maksimale tilladte ammoniakdeposition fra lokale husdyrbrug til sårbare naturtyper for at mindske væsentlige miljøpåvirkninger.

Gennemførelse af EU's havstrategidirektiv skal sørge for, at der opnås eller opretholdes god miljøtilstand i havets økosystemer, samtidig med at der kan ske en bæredygtig udnyttelse af havets ressourcer. Indsatserne i indsatsprogrammet til Havstrategi II vil også bidrage til opfyldelse af målsætningerne i de marine Natura 2000-områder.

1.2 Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne. Alle myndigheder skal i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt lægge Natura 2000-planen til grund. Offentlige lodsejere er bundet af planens langsigtede målsætninger og kan vælge at gennemføre disse direkte i egne drifts- og plejeplaner. På områder, hvor staten er myndighed f.eks. fiskeriloven og vildtforvaltningsloven, kan der følges op med nationale strategier.

Det er kommunerne, der er ansvarlig myndighed for de privatejede Natura 2000-arealer, dog er Miljøstyrelsen ansvarlig myndighed for de privatejede skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Ansvarlige myndigheder skal udarbejde bindende handleplaner for gennemførelse af Natura 2000-planen 2022-27 med fokus på forventede forvaltningsindsatser og initiativer, fordeling af indsatser mellem ansvarlige myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen af indsatserne.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning. Når indsatserne iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal indsatserne have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v., evt. på grundlag af konsekvensvurderinger. I det omfang indsatsen entydigt kan defineres som nødvendig for Natura 2000-områdets forvaltning, er en konsekvensvurdering efter habitatdirektivet ikke påkrævet, men der kan være andre hensyn efter lovgivningen, der spiller ind.

Der er i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde, hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med eller nødvendig for forvaltningen af området. Eventuelt konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal anvendes ved væsentligheds- og konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 1595 af 6. december 2018 om udpegnings og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter og tilsvarende regler om væsentligheds- og konsekvensvurdering i andre ministeriers lovgivning.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner sammen med målsætningerne for naturen i området grundlaget for handleplanen samt eventuel anden prioritering af forvaltningsindsatsen i området.

1.3 Naturtilstand og gunstig bevaringsstatus

Danmark har en forpligtelse til at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der begrundes udpegnings af de enkelte Natura 2000-områder. Bevaringsstatus er en vurdering af, hvordan naturtypens eller artens tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen, de negative påvirkninger eller forvaltningen i forhold til i dag. Der er således tale om en slags prognose for naturtypernes og arternes udviklingsretning.

Danmark er ligeledes forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at bidrage til at sikre den nationale bestand af fugle omfattet af direktivet. Ligesom for habitatnaturtyper og -arter laves en vurdering for fuglene med fokus på bl.a. bestandsudvikling.

Til brug for Natura 2000-planlægningen er der for en række naturtyper samt nogle arter og fugle udviklet et naturtilstandssystem, der på baggrund af bl.a. artsammensætning og umiddelbart synlige, forvaltningsbare strukturparametre, som f.eks. tilgroning, udtørring og forstyrrelser, angiver den aktuelle tilstand for naturtypen eller artens/fuglens levested, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 653 af 19. maj 2020 om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder. Tilstanden opgøres på en skala fra I-V, hvor naturtyper eller levesteder i tilstandsklasse I og II med en vedvarende nødvendig drift og evt. sikring mod forstyrrelse svarer til gunstig bevaringsstatus eller tilsvarende for fuglens vedkommende. For naturtyper eller arters/fugles levesteder i tilstandsklasse III-V skal der typisk gennemføres en indledende forvaltningsindsats eller regulering, før en vedvarende drift vil være tilstrækkeligt til at sikre arealet eller levestedet på sigt.

For de fugle, arter og naturtyper, hvor der ikke findes et tilstandsvurderingssystem, skal der i basisanalysen vurderes om given naturtype eller art/fugls levested er stabile, i fremgang eller i tilbagegang eller ukendt, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr.653 af 19. maj 2020 om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder.

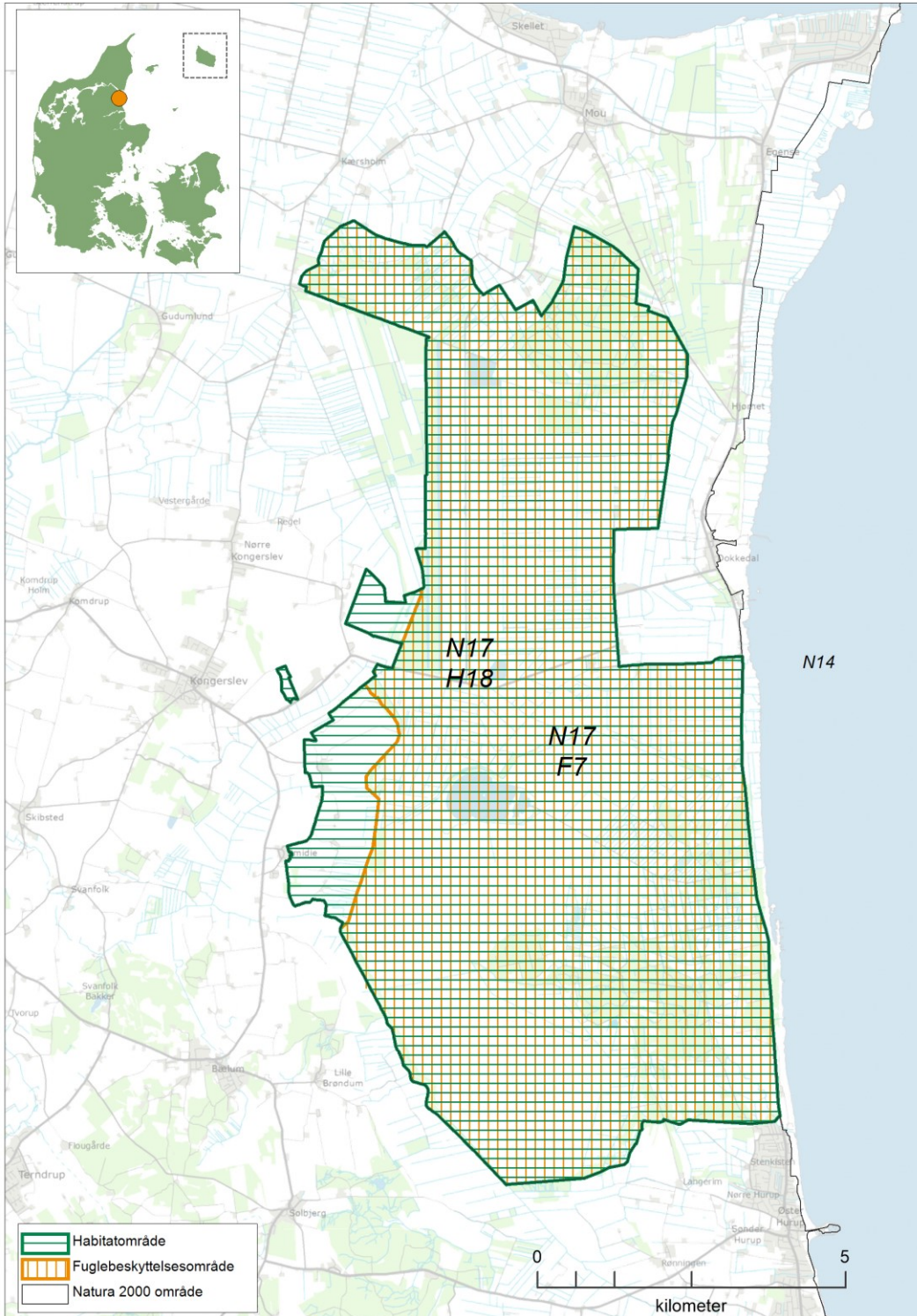

Tilstandsklasser for naturtyper.

Udvalgte forvaltningsbare parametre i tilstandssystemet gennemgås i basisanalyserne, og det kan heraf ses hvilke tiltag, der kan iværksættes for at sikre eller genoprette naturtyperne eller arterne/fuglenes levesteder.

2. Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov

Kortet viser Natura 2000-områdets afgrænsning. Natura 2000-området består af habitatområde H18 Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov (vandret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F7 Lille Vildmose (lodret orange skravering).

2.1 Områdebeskrivelse

Natura 2000-området Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov har et samlet areal på 7893 ha, hvor af 228 ha er vandflade i søerne. Området er afgrænset som vist på kortet. Natura 2000-området består af habitatområde H18 Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov samt fuglebeskyttelsesområde F7 Lille Vildmose. Området ligger i Rebild, Aalborg og Mariagerfjord kommune og inden for vandområdedistrikt Jylland og Fyn. Hovedparten af arealerne i dette område er ejet af en fond, mens de øvrige primært er privatejede.

Dette Natura 2000-område er specielt udpeget for at beskytte det store højmoseareal, de store sammenhængende arealer med skovnaturtyper samt de tilknyttede yngle- og trækfugle.

Højmosen i området er en af Nordvesteuropas største lavlandshøjmoser og den eneste i Danmark, der er så stor og forholdsvis uforstyrret, at den rummer karakteristiske højmosestrukturer som sekundære søer. I området findes nogle af landets største naturlige skove med lang græsningskontinuitet. Skovene indeholder store arealer med habitatnaturtyperne skovbevokset tørvemose (91D0), elle- og askeskov (91E0) samt bøgeskov på morbund med kristtorn (9120). I den vestlige del af området findes store artsrige kalkoverdrev (6210), mens der i den sydøstlige del forekommer større arealer med klitnatur.

Damflagermus har en væsentlig forekomst i området. Arten overvintrer i kalkminen ved Smidie, der ligger indenfor området, og yngler i gammel løvskov samt fouragerer over søerne i området. Lille Vildmose var i 1999 det første sted kongeørn ynglede i nyere tid i Danmark, og arten har stort set fået unger på vingerne hvert år siden. I de senere år har havørn også etableret sig som ynglefugl i området, og området tiltrækker hver vinter stadig flere overvintrende ørne.

Geologiske interesser har også været i spil ved udpegningen i form af højmosefladerne. Den sydlige del af mosen (Tofte Mose) er udpeget som geologisk interesseområde.

I Natura 2000-området er der flere naturtyper med nationalt væsentlige forekomster. Arealet med de terrestriske naturtyper højmose (7110), nedbrudt højmose (7120), skovbevokset tørvemose (91D0), bøgeskov på morbund med kristtorn (9120), elle-og askeskov (91E0), våd hede (4010), enekrat (5130) og tidvis våd eng (6410) udgør mere end 5 % af naturtypernes samlede areal i den kontinentale biogeografiske region i Danmark. Området rummer særdeles vigtige forekomster af ynglefuglene sangsvane og kongeørn.

Inden for dette Natura 2000-område er Tofte Sø, Lillesø og Birkesø blevet genskabt. Søerne blev afvandet i 1760'erne. Genopretningen af Birkesø blev afsluttet i 2017, og der har allerede udviklet sig et rigt fugleliv med bl.a. ynglende klyde på øerne.

Store dele af tidligere højmosearealer i den centrale del af Lille Vildmose, også kendt som Mellemområdet, er ligeledes blevet frigivet til naturgenopretning. Her har bl.a. ynglefuglene trane og rørdrum har reageret positivt på genopretningen.

Der er to arealfredninger i området: Lille Vildmose og Kongstedlund.

Højmosseflade med sø og med Tofte Skov i baggrunden. Fotograf: Tage Burholt

2.2 Områdets udpegningsgrundlag

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 18		
Naturtyper:	Grå/grøn klit* (2130)	Klithede* (2140)
	Skovklit (2180)	Klitlavning (2190)
	Enebærklit* (2250)	Søbred med småurter (3130)
	Kransnålalge-sø (3140)	Næringsrig sø (3150)
	Brunvandet sø (3160)	Vandløb (3260)
	Våd hede (4010)	Tør hede (4030)
	Enekrat (5130)	Kalkoverdrev* (6210)
	Surt overdrev* (6230)	Tidvis våd eng (6410)
	Højmose* (7110)	Nedbrudt højmose (7120)
	Hængesæk (7140)	Tørvelavning (7150)
	Kildevæld* (7220)	Rigkær (7230)
	Bøg på mor med kristtorn (9120)	Bøg på muld (9130)
	Ege-blandskov (9160)	Stilkege-krat (9190)
	Skovbevokset tørvemose* (91D0)	Elle- og askeskov* (91E0)
Arter:	Stellas mosskorpion (1936)	Stor vandsalamander (1166)
	Odder (1355)	Damflagermus (1318)

Naturtyper og arter, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. Tal i parentes henviser til de talkoder, som benyttes for naturtyper og arter fra habitatdirektivets bilag 1 og 2. * angiver, at der er tale om en prioriteret naturtype. Udpegningsgrundlag for habitatområder er blevet revideret som beskrevet i basisanalysen.

Udpegningsgrundlaget er gennemgået i 2018-21. Bøg på muld (9130) er ikke tilstede i habitatområde nr. 18. Den nævnte naturtype gennemgås derfor ikke yderligere.

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 7		
Fugle:	Skarv (Y)	Rørdrum (Y)
	Sort stork (Y)	Sangsvane (TY)
	Sædgås (T)	Havørn (TY)
	Kongørn (Y)	Rørhøg (Y)
	Blå kærhøg (Y)	Hvæpsevåge (Y)
	Engsnarre (Y)	Plettet rørvagtel (Y)
	Trane (Y)	Klyde (Y)
	Tinksmed (Y)	Stor hornugle (Y)
	Mosehornugle (Y)	Natrvn (Y)
	Sortspætte (Y)	Hedelærke (Y)
	Blåhals (Y)	Rødrygget tornskade (Y)

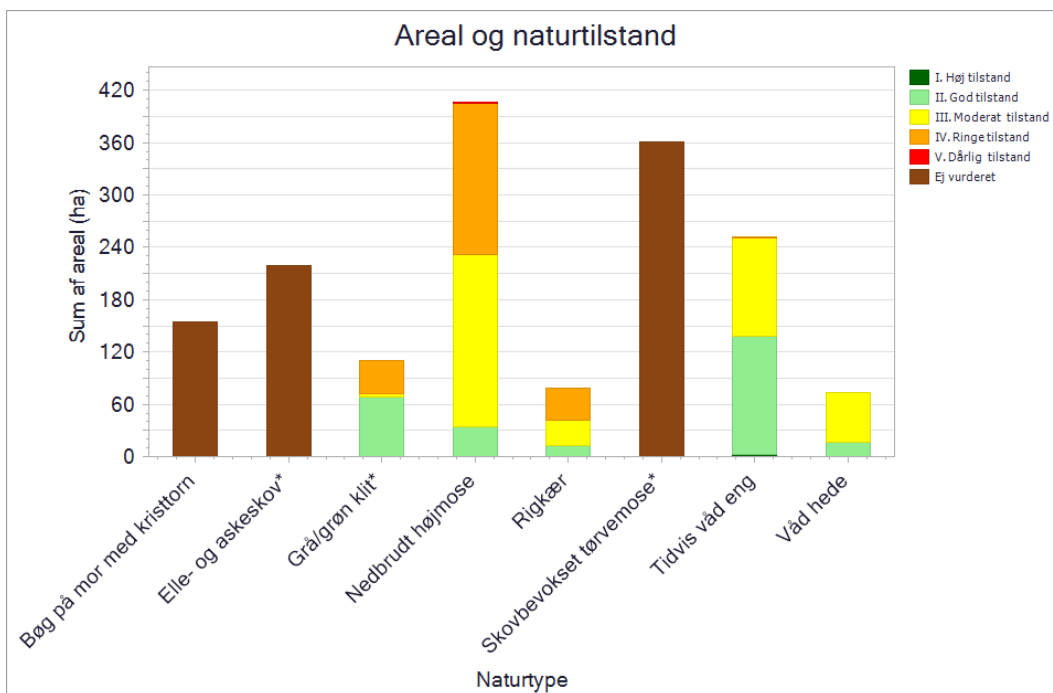
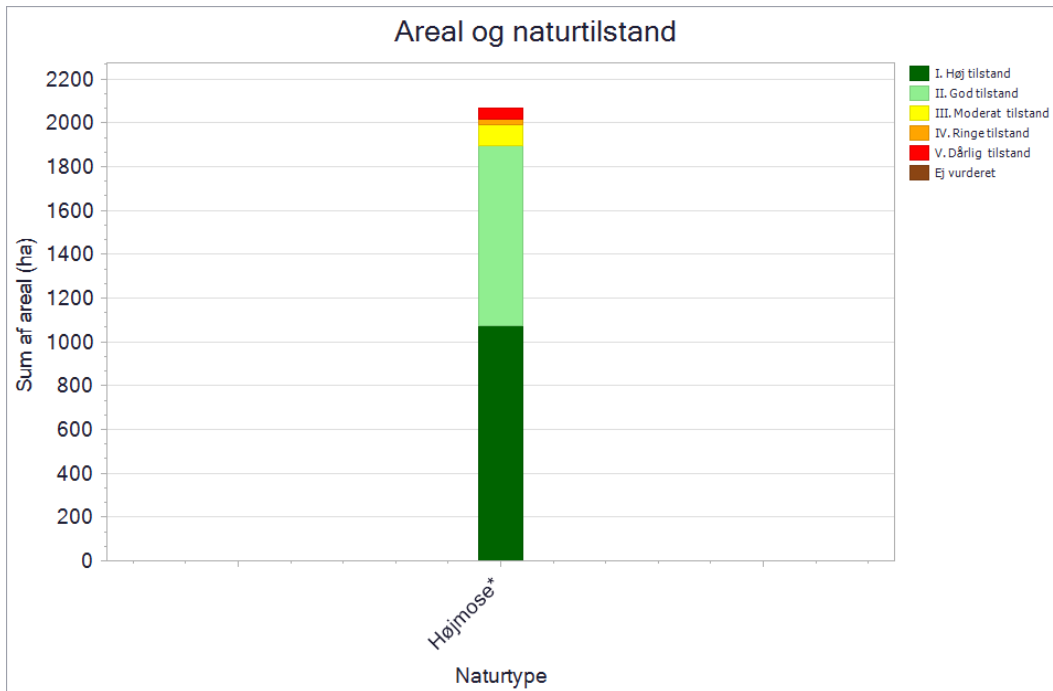
Fugle, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. I parenteserne står "T" for trækfugl og "Y" for ynglefugl. Udpegningsgrundlag for fuglebeskyttelsesområder er blevet revideret som beskrevet i basisanalysen.

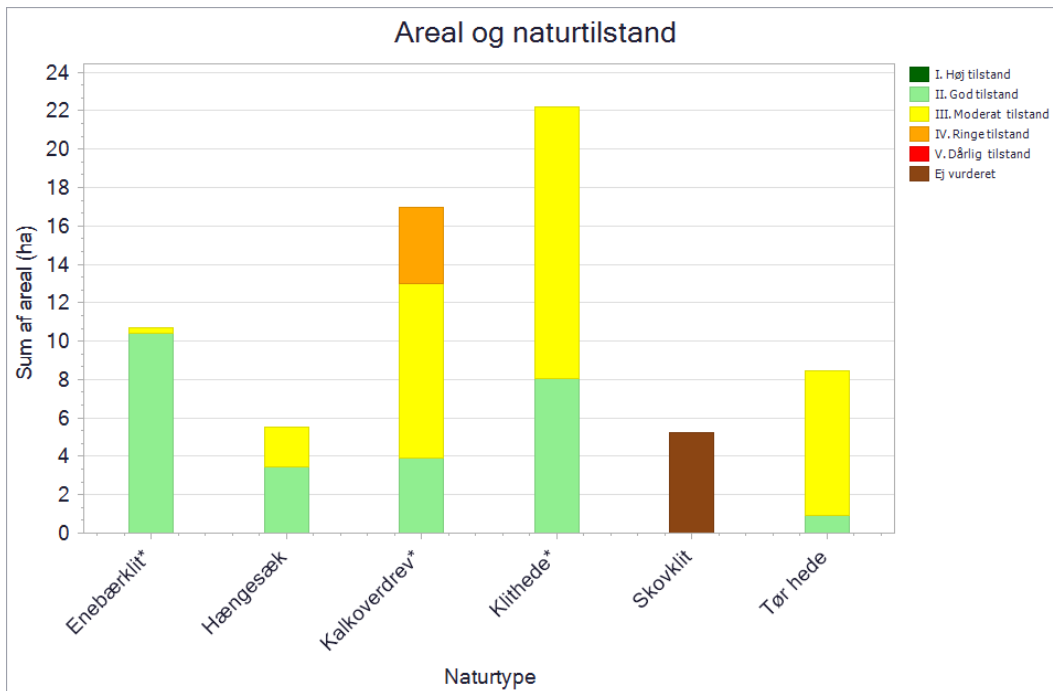
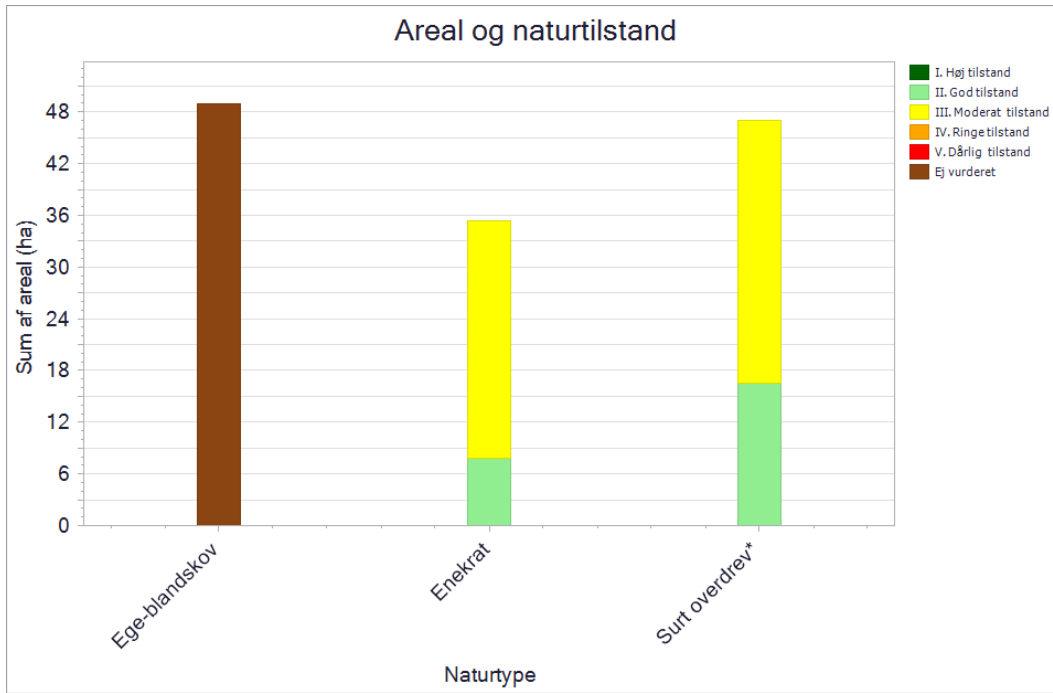
Udpegningsgrundlaget er gennemgået i 2018-21. Sort stork (Y), blå kærhøg (Y) og mosehornugle (Y) er ikke tilstede i fuglebeskyttelsesområde nr. 7. For trækfuglene er følgende fugle ikke tilstede i national eller international væsentlig forekomst: Havørn (T). De nævnte fugle gennemgås derfor ikke yderligere.

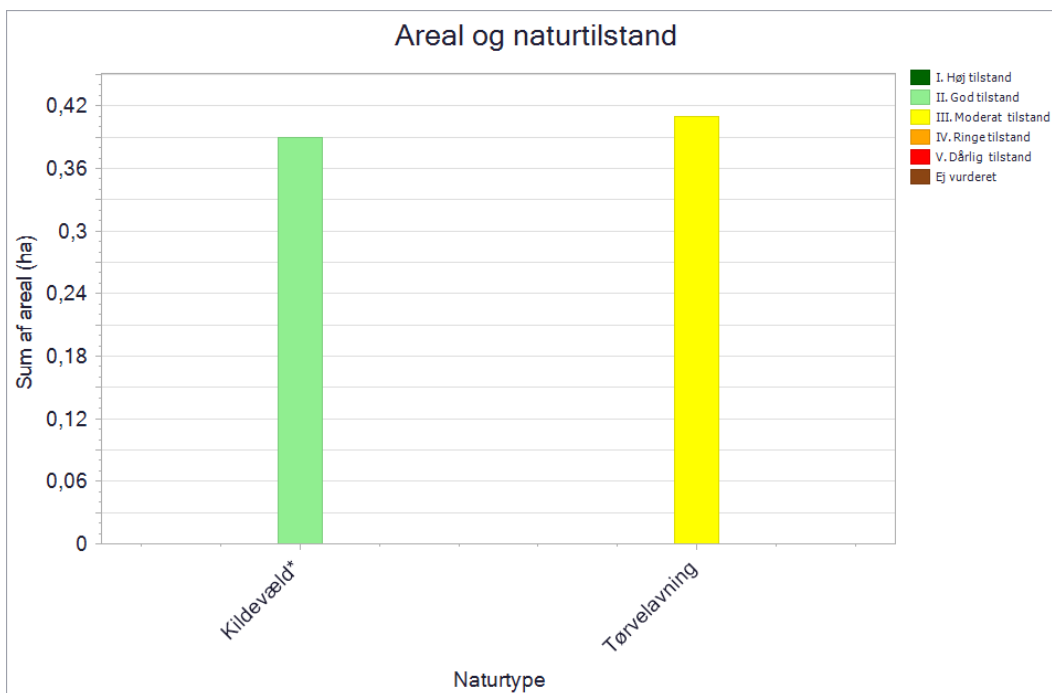
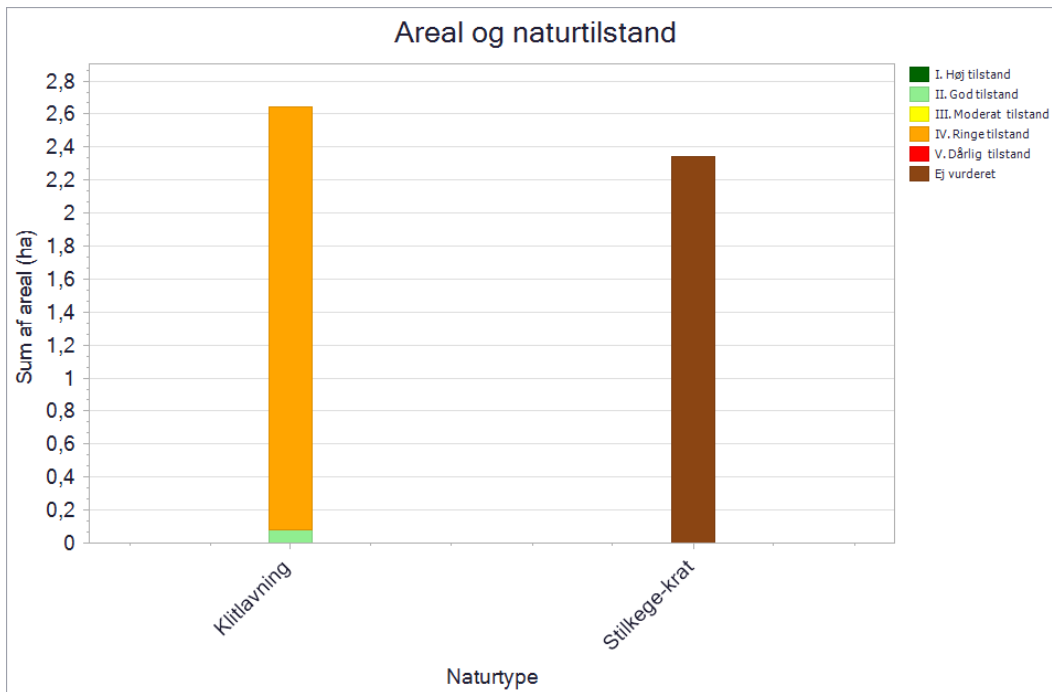
2.3 Tilstand og forekomst for områdets udpegede natur og levesteder

For Natura 2000-områder med habitatnatur eller levestedskortlagte arter og fugle på udpegningsgrundlaget, er arealet af habitatnatur samt antallet af småsøer og levesteder, kortlagt i tredje kortlægningsperiode, vist nedenfor. For de naturtyper og levesteder for arter og fugle, hvor der er udviklet et tilstandsvurderingssystem, er den beregnede tilstand ligeledes angivet. For arter og fugle uden tilstandsvurderingssystem henvises til basisanalysen og [MiljøGIS](#). Se desuden basisanalysen for beskrivelse af metoder og en mere detaljeret omtale af naturens tilstand i området.

2.3.1 Terrestriske naturtypers arealfordeling og tilstand

De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

Højmossearealerne (7110) er overvejende i god/høj tilstand (primært høj). Ved den seneste naturtypekortlægning er knap 1.895 ha i god/høj tilstand og godt 173 ha i moderat/ringe/dårlig tilstand. Arealerne i god/høj tilstand er generelt karakteriseret ved et højt artsindhold af naturtypekarakteristiske arter, tydelig tue- og højstruktur i de våde tørvemospartier, laggzone, udbredte forekomster af tørvemos og dværgbuske samt lav dækning af høje græsser og urter. Der er dog registreret begyndende tilgroning med vedplanter flere steder på højmossefladerne samt spredte forekomster af invasive arter.

Arealerne i moderat/ringe tilstand er stedvist præget af tilgroning med middelhøj græs-/urtevegetation og vedplanter, mens knap halvdelen er præget af et ringe artsindhold og lav forekomst af tørvemosser. Omkring 3/4 af arealerne i moderat/ringe/dårlig tilstand er præget af uhensigtsmæssig hydrologi i varierende grad. Der er registreret invasive arter i beskedent omfang på knap halvdelen af arealerne i moderat/ringe/dårlig tilstand.

Arealerne med nedbrudt højmoser (7120) er overvejende i moderat/ringe tilstand. Ved den seneste naturtypekortlægning er godt 371 ha i moderat/ringe tilstand og knap 34 ha i god tilstand. Områdets nedbrudte højmoser i moderat/ringe tilstand er præget af tilgroning med høje græsser og urter og har et lavt artsindhold på 2/3 dele af arealerne. På omkring halvdelen af arealerne er der registreret spredt forekomst af invasive arter. Størstedelen af arealerne er påvirket af afvanding med svag til udbredt effekt, heraf knap 1/3 med tydelig til udbredt effekt, hvor fugtigbundsvegetation kun findes på dele af arealet eller hist og her.

For naturtypen tidvis våd eng (6410) er godt 138 ha i god/høj tilstand og godt 113 ha i moderat/ringe tilstand. Områdets tidvis våde enge i moderat/ringe tilstand er præget af tilgroning med høje græsser og urter. Der er endvidere registreret spredt forekomst af vedplanter invasive arter på dele af arealerne samt stedvist et ringe artsindhold. På knap 1/3 af arealet er der registreret afvanding med tydelig effekt, og fugtigbundsvegetation på dele af arealet.

Arealet med naturtypen hængesæk (7140) er overvejende i god/høj tilstand. Ved den seneste naturtypekortlægning er knap 3,5 ha i god/høj tilstand og godt 2 ha i moderat/ringe tilstand. Områdets hængesække i moderat/ringe tilstand er præget af tilgroning med middelhøje græsser og urter samt et relativt ringe artsindhold.

Arealet med tør og våd hede (4030, 4010) er overvejende i moderat/ringe tilstand. Ved den seneste naturtypekortlægning er godt 16 ha med våd hede i god/høj tilstand og godt 57 ha i moderat/ringe tilstand. For tør hede er knap 1 ha i god/høj tilstand og ca. 7,5 ha i moderat/ringe tilstand. Områdets arealer med våd hede i god/høj tilstand er bl.a. karakteriseret ved høj andel af dværgbuske, ingen eller spredte forekomster af invasive arter samt stedvist et relativt højt artsindeks. På områdets arealer med våd hede i moderat tilstand er der stedvist registreret tilgroning med middelhøj græs-/urtevegetation, vedplanter som dunbirk og skovfyr samt begrænset forekomst af den invasive art sitka-gran. Der er endvidere registreret afvanding i form af grøfter i varierende omfang på arealerne i moderat tilstand samt stedvist et relativt lavt artsindeks. På områdets arealer med tør hede i moderat/ringe tilstand er der stedvist registreret tilgroning med middelhøje urter og vedplanter samt et relativt ringe artsindeks.

Arealet med enekrat (5130) er overvejende i moderat/ringe tilstand. Ved den seneste naturtypekortlægning er knap 8 ha med enekrat i god/høj tilstand og knap 28 ha i moderat/ringe tilstand. I områdets enekrat er der stedvist registreret tilgroning med middelhøje og høje græsser og urter samt spredte forekomster af invasive arter. Der er endvidere registreret et relativt ringe artsindhold på dele af arealerne.

Arealet med rigkær (7230) er overvejende i moderat/ringe tilstand. Ved den seneste naturtypekortlægning er knap 66 ha i moderat/ringe tilstand og godt 12 ha i god/høj tilstand. Arealet i moderat/ringe tilstand er steget med godt 26 ha, hvilket primært hænger sammen med de arealmæssige ændringer beskrevet ovenfor. Områdets rigkær i moderat/ringe tilstand er præget af tilgroning med middelhøje og især høje græsser og urter samt stedvis tilgroning med vedplanter og relativt ringe artsindhold. På størstedelen af arealerne er der registreret afvanding med svag effekt, dog stadig med udbredt fugtigbundsvegetation. På hovedparten af det samlede areal med rigkær er der registreret spredt forekomst af invasive arter.

Arealet med kalkoverdrev (6210) og surt overdrev (6230) er overvejende i moderat/ringe tilstand. Ved den seneste naturtypekortlægning for kalkoverdrev er godt 13 ha i moderat/ringe tilstand og knap 4 ha i god/høj tilstand. For surt overdrev er godt 30 ha i moderat/ringe tilstand og godt 16 ha i god/høj tilstand. Områdets kalkoverdrev i god/høj tilstand er bl.a. karakteriseret ved at have en urterig vegetation med mange rosetplanter og et højt artsindeks. Områdets kalkoverdrev i moderat/ringe tilstand er stedvist præget af tilgroning med middelhøj og høj græs-/urtevegetation samt et relativt ringe artsindhold. Mindre dele af arealerne er endvidere præget af tilgroning med vedplanter eller invasive arter. Områdets sure overdrev i moderat/ringe tilstand er stedvist præget af tilgroning med høje og især middelhøje græsser og urter, et relativt ringe artsindhold samt tilgroning med vedplanter og forekomst af invasive arter i varierende omfang.

Arealet med grå/grøn klit (2130) er overvejende i god/høj tilstand. Ved den seneste naturtypekortlægning er godt 68 ha i god/høj tilstand, mens ca. 42 ha i moderat/ringe tilstand. Størstedelen af arealerne i moderat/ringe tilstand er præget af tilgroning med vedplanter og invasive arter.

Arealet med klithede (2140) er overvejende i moderat/ringe tilstand. Ved den seneste naturtypekortlægning er ca. 14 ha i moderat/ringe tilstand, mens ca. 8 ha i god/høj tilstand. Størstedelen af arealet i moderat/ringe tilstand er præget af et relativt ringe artsindhold. En mindre del af det samlede areal er præget af tilgroning med middelhøje græsser og urter samt vedplanter.

Størstedelen af arealet med naturtypen klitlavning (2190) er i moderat/ringe tilstand. I områdets klitlavninger i moderat/ringe tilstand er der registreret tilgroning med høj græs- og urtevegetation samt tydelig påvirkning af afvanding.

Arealet med enebærklit (2250) er overvejende i god/høj tilstand. Ved den seneste naturtypekortlægning er ca. 10,5 ha i god/høj tilstand, mens ca. 0,3 ha i moderat/ringe tilstand.

Arealet med tørvelavning (7150) er i moderat tilstand. De to tørvelavninger i området er præget af tilgroning med middelhøj græs-/urtevegetation og et relativt lavt artsindeks. Der er endvidere registreret afvanding med svag effekt, dog stadig med udbredt fugtigbundsvegetation samt spredt forekomst af invasive arter på arealerne.

Arealet med kildevæld (7220) er i god tilstand ved den seneste kortlægning. Dette er en forbedring i forhold til anden kortlægningsrunde, og skyldes bl.a. at der er registreret naturlig hydrologi og færre vedplanter i kildevældet ved den seneste kortlægning.

I naturtypen skovbevokset tørvemose (91D0) er der registreret under 1 store træer/ha på knap halvdelen af arealet, mens der på ca 2/5 af arealet er der registreret 1-5 store træer/ha og på den resterende del over 6 store træer/ha. Der er på knap 1/3 af arealet registreret under 1 stykker stående dødt ved/ha, mens der på godt halvdelen af arealet er der registreret 1-5 stykker stående dødt ved/ha, og på den resterende del er der registreret over 6 stykker stående dødt ved/ha. Der er desuden registreret 1-5 stykker liggende dødt ved/ha på 3/4 af arealet, mens der på ca. 1/8 af arealet er registreret over 6 stykker liggende dødt ved/ha, og på den resterende del af arealet er der registreret under 1 stykker liggende dødt ved/ha.

I naturtypen elle- og askeskov (91E0) er der registreret under 1 stort træ/ha på ca. 1/5 af arealet, mens der på ca. halvdelen af arealet er registreret 1-5 store træer/ha, og på godt 1/4 af arealet er der registreret over 6 store træer/ha. Der er på ca. halvdelen af arealet registreret 1-5 stykker stående dødt ved/ha, mens der på knap 1/3 er registreret 6-10 stykker stående dødt ved, og godt 1/5 af arealet er registreret over 10 stykker stående dødt ved/ha. Der er desuden registreret 1-5 stykker liggende dødt ved/ha på godt 1/3 af arealet, mens der er registreret over 6 stykker liggende dødt ved/ha på den resterende del af arealet.

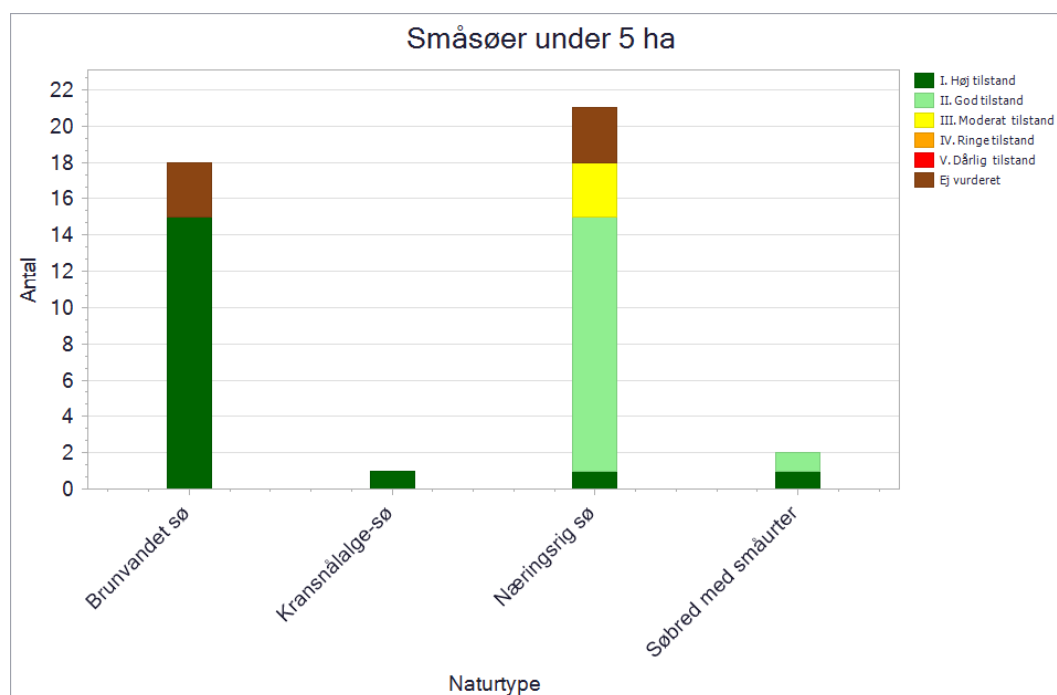
I naturtypen bøg på mor med kristtorn (9120) er der registreret 1-5 store træer/ha på knap halvdelen af arealet, mens der på knap 1/3 af arealet er registreret 6-10 store træer/ha, og på ca. 1/4 af arealet er registreret over 10 store træer/ha. Der er registreret under 1 store træer/ha på meget få ha. Der er på hovedparten af arealet registreret 1-5 stykker stående dødt ved, mens der på ca. 1/10 af arealet er registreret 6-10 stykker stående dødt ved, og en enkelt hektar med under 1 stykke dødt ved/ha. Der er desuden registreret 1-5 stykker liggende dødt ved på hovedparten af arealet, mens der på knap 1/6 er registreret over 6 stykker liggende dødt ved, og på få hektar er der registreret under 1 stykke liggende dødt ved/ha.

I naturtypen egeblandskov (9160) er der registreret 1-5 store træer/ha på godt 1/3 af arealet, mens der på den resterende del af arealet er registreret 6-10 store træer/ha. Der er registreret 1-5 stykker stående dødt ved på arealerne med egeblandskov. Derudover er der registreret 1-5 stykker liggende dødt ved/ha på godt 1/3 af arealet, mens der på den resterende del af arealet er registreret 6-10 stykker liggende dødt ved/ha.

I naturtypen skovklit (2180) er der registreret under 1 stort træ/ha på hele arealet. Der er desuden registreret 1-5 stykker stående og liggende dødt ved/ha på hele arealet.

I naturtypen stilkegekrat (9190) er der registreret over 10 store træer/ha, 1-5 stykker stående dødt ved/ha og over 10 stykker liggende dødt ved/ha på hele arealet.

2.3.2 Sønaturtypers tilstand og forekomst

Antal og tilstand af de kortlagte små søer i området.

I Natura 2000-området er der kortlagt i alt 42 små søer under 5 ha. De er tilstandsvurderet med hhv. 18 i høj tilstand, 15 i god tilstand og 3 i moderat tilstand. Derudover er der kortlagt 6 søer, der endnu ikke er beregnet tilstand for.

21 af søerne er kortlagt som habitatnaturtypen næringsrig sø (3150). Kun en enkelt af disse søer er beregnet til at være i høj tilstand, 14 er i god tilstand, tre er beregnet til at være i moderat tilstand og tre er der endnu ikke beregnet tilstand for. Søerne i høj og god tilstand har alle ingen eller kun ubetydelige forekomster af trådalger. De har også en artsrig vegetation domineret af vandnavle og arter af andemad. Søerne i moderat tilstand har højere forekomst af trådalger og en lavere artsrigdom.

Der er kortlagt 18 søer som habitatnaturtypen brunvandet sø (3160). Her er 15 søer beregnet til at være i høj tilstand og tre er endnu ikke beregnet tilstand for. Søerne i høj tilstand har ingen forekomst af trådalger og kun ubetydelige forekomster af rørskov. Dette giver gode lysforhold og derfor har søerne en høj dækningsgrad af undervandsvegetation.

To af søerne er kortlagt som habitatnaturtypen søbred med småarter (3130). Her er den ene af disse søer beregnet til at være i høj tilstand og den anden er beregnet til at være i god tilstand. Søerne har stor dækningsgrad af amfibisk vegetation med høj artsrigdom.

En sø er kortlagt som habitatnaturtypen kransnålalgesø (3140), søen er beregnet til at være i høj tilstand.

I dette område er der fem søer over 5 ha, en sø er kortlagt som naturtypen næringsrig sø (3150), en sø er kortlagt som naturtypen brunvandet sø (3160) og tre søer kan ikke naturtype bestemmes. Nedenfor gennemgås de søer hvor naturtypen er kendt. Alle søer over 5 ha er omfattet af vandområdeplanerne og man kan læse mere om dem på Miljøstyrelsens hjemmeside.

Lillesø

Lillesø er en lavvandet sø der ligger nord for Tofte Sø og den genskabte Birke Sø. Søen er 7,3 ha og har en maxdybde på 0,9 m. Søen er kortlagt som naturtypen næringsrig sø (3150), men har en meget artsfattig vegetation, der er kun registreret fem plantearter. Der er ikke lave fiskeundersøgelser i søen i sidste planperiode. Miljømålet for Lillesø er en god økologisk tilstand. I basisanalysen for vandområdeplaner 2021-2027 er søen vurderet til at have en ringe økologisk tilstand på grund af indholdet af vandplanter.

Tofte Sø

Tofte Sø er lavvandet sø der ligger i den sydlige del af Lille Vildmose som en del af Tofte Mose. Søen er 68 ha og har en maxdybde på 0,9 m. Søen er kortlagt som naturtypen brunvandet sø (3160) og har derfor en artsfattig vegetation, der er registreret ni plantearter i søen. Fiskebestanden i søen er også meget artsfattig, der er fanget nipigget og trepigget hundestejle, samt enkelte ål. Trepigget hundestejle er den mest dominerende fisk. Miljømålet for Tofte Sø er en god økologisk tilstand. I basisanalysen for vandområdeplaner 2021-2027 er søen vurderet til at have en dårlig økologisk tilstand på grund af indholdet af fytoplankton.

2.3.3 Forekomst af vandløbsnatur

Naturtype	Naturtype nr.	Længde (km)
Vandløb med vandplanter	3260	3,4

Tabellen viser længden af kortlagt vandløbsnaturtype i området.

I dette Natura 2000-område er der kortlagt 3,4 km vandløb med vandplanter (3260). Natura 2000-området ligger indenfor vandområdeplanen for Jylland og Fyn.

2.3.4 Tilstand af levesteder for arter

Tilstandsvurdering af områdets kortlagte levesteder.

Det ses af figuren at 36 af de 46 søer, der er kortlagt som levested for stor vandsalamander, har en god-høj (primært god) tilstand, mens de resterende 10 er i moderat tilstand.

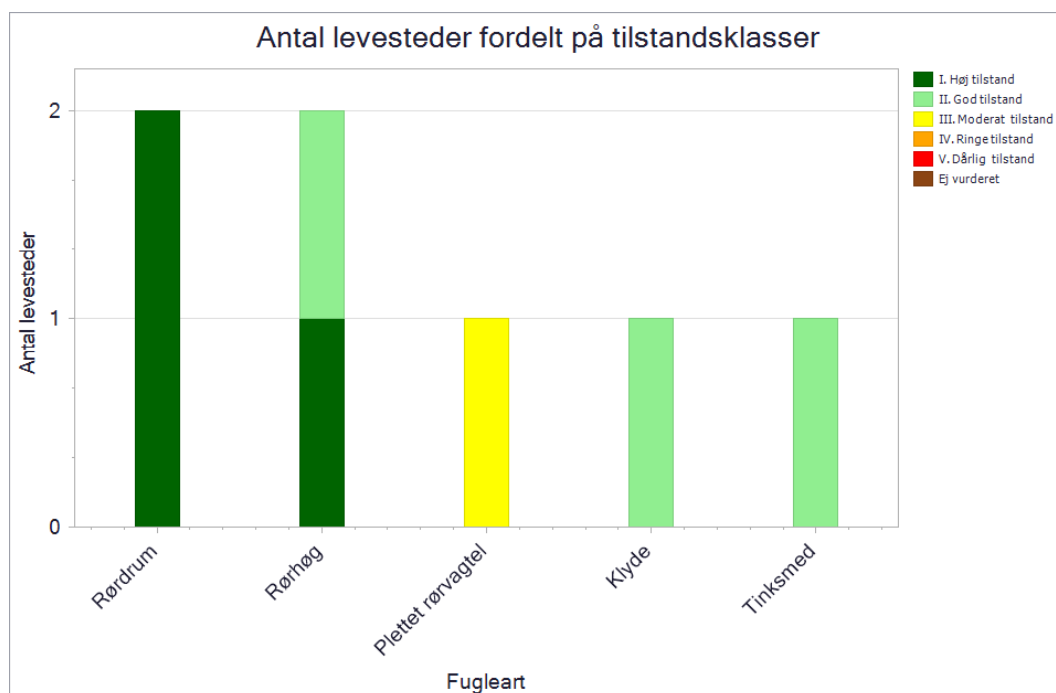
Hovedparten af søerne i god-høj tilstand er vurderet til at være næringsfattige og bortset fra 2 af søerne er der ikke registreret forekomst af trådalger af betydning. Generelt har søerne i god-høj tilstand ingen eller kun meget lav grad af skyggepåvirkning fra træer og buske, og generelt et højt artsindeks. Disse søer vurderes at være velegnede levesteder for stor vandsalamander. Afgørende er også, at alle de kortlagte søer i god-høj tilstand er uden tegn på fisk. I søer med udbredte fiskebestande har stor vandsalamander og andre paddearter normalt vanskelige livsbetingelser. Søerne i moderat tilstand er til gengæld generelt præget af skyggepåvirkning fra træer og buske og påvirkning af næringsstoffer. Der er dog ikke registreret trådalger i søerne eller registreret tegn på tilstedeværelse af fisk.

De enkelte levesteders tilstand kan ses på Miljøstyrelsens digitale kort i [MiljøGIS](#).

2.3.5 Tilstand af levesteder for ynglefugle

Kortlægningen af ynglefuglenes levesteder er foretaget i 2017-19, og den beregnede tilstand fremgår af nedenstående diagram.

De enkelte levesteders tilstand kan ses på Miljøstyrelsens digitale kort i [MiljøGIS](#).

Antal og tilstand af de kortlagte levesteder for ynglefugle.

Der er kortlagt 2 levesteder for rørdrum i dette fuglebeskyttelsesområde, ét i Mellemområdet, som også omfatter rørskovsområderne omkring Lillesø samt ét ved Tofte Sø, der omfatter rørskoven omkring søen. Begge levestederne er i høj tilstand, hvilket især skyldes de store sammenhængende områder med vanddækket rørskov.

Der er kortlagt 2 levesteder for rørhøg i dette område, ét som omfatter rørskoven i Mellemområdet og omkring Lillesø samt ét i rørskoven omkring Tofte Sø. Væsentlige parametre for rørhøgen er at reden er fri for prædation af ræve og andre rovdyr og fri for forstyrrelser fra mennesker. Levestedet ved Tofte Sø er beregnet til at være i høj tilstand, og omfatter uforstyrrede vanddækkede rørskovsarealer. Levestedet i Mellemområdet og ved Lillesø er beregnet til at være i god tilstand, og omfatter vanddækkede rørskovsarealer med moderat forstyrrelse.

Der er kortlagt et levested for plettet rørvagtel i dette fuglebeskyttelsesområde i Mellemområdet. Levestedet er beregnet til at være i moderat tilstand, hvilket bl.a. skyldes stedvis høj vegetation samt tilgængelighed af ræv og andre rovdyr.

I dette område yngler klyde på tre små øer i den reetablerede Birkesø. Øerne er kortlagt som levested for arten og er beregnet til at være i god tilstand pga. god vegetationsstruktur først på ynglesæsonen og minimal risiko for prædation fra ræv og andre rovdyr. Der vurderes at arten har tilstrækkelig med levesteder til at opretholde en ynglebestand i området. Ynglebestanden vurderes dog, at være negativt påvirket af begyndende tilgroning på områdets småøer.

I dette fuglebeskyttelsesområde er der kortlagt et levested for tinksmed ude midt på højmosen, bl.a. ved 2 mindre søer. Levestedet er beregnet til at være i god tilstand, og er ikke påvirket af forstyrrelser eller tilgroning. På trods af at arten gennem en årrække ikke har ynglet i området, så findes der fortsat egnede ynglelokaliteter i området.

3. Målsætninger

Den **overordnede målsætning** for området angiver det overordnede og langsigtede sigte for, hvordan området skal udvikle sig for såvel at sikre det konkrete områdes integritet og for at bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus for naturtyper og arter. Der er i den overordnede målsætning taget højde for områdets naturmæssige potentiale, og for om det rummer forekomster, der er af stor vigtighed nationalt og/eller biogeografisk. En betydning, der er vurderet ud fra:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få nationale/biogeografiske forekomster
- Arter eller naturtyper med stærkt ugunstig bevaringsstatus eller fugle med faldende bevaringstrend og som også er truede jf. rødlisten
- Naturtyper, der findes i særlig stor forekomst i Danmark set i forhold til det samlede areal i EU

De **konkrete målsætninger** fastlægger de langsigtede mål for udvikling i areal og tilstand for naturtyper og arters levesteder. De konkrete mål tager udgangspunkt i den tilstand, som er beregnet for naturtyper og arters levesteder efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er et tilstandsvurderingssystem, skal området bidrage til at gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes tage udgangspunkt i den bedste faglige viden, hvilket kan være udvalgte strukturparametre, udbredelse m.v.

De konkrete målsætninger bygger på grupperinger af naturtyper, habitatarter og fugle. For naturtyperne tages der udgangspunkt i en række økologiske forhold, der er med til at definere potentialet for naturtypernes tilstedeværelse. For fuglene tages der udgangspunkt i deres levesteder eller bestandsstørrelse. Samlet set vil der være et større fokus på mere naturlig dynamik og naturlig variation naturtyperne, arterne og fuglene imellem. Se oversigt over, hvilke naturtyper, arter og fugle de forskellige grupper indeholder, i bilag 1.

Generelt gælder det, at målsætningerne rækker ud over den enkelte planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold, og som desuden afspejler en afvejning af eventuelt modstridende naturinteresser.

Myndighederne skal tage udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning, hvormed der sikres en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.

Målsætningen for området er således grundlaget for vurderingen af planer og projekter, som skal foretages i henhold til de regler, der gennemfører habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Det gøres bl.a. efter habitatbekendtgørelsen og naturbeskyttelseslovens § 19 b og skovlovens § 17, der skal sikre, at udpegningsgrundlaget i området ikke skades. Herunder gælder især, at arealet af naturtyper og levesteder for arter er stabilt eller i udbredelse, at naturtypernes strukturer og funktioner fortsat er til stede, og at bestande af arterne viser, at arten på lang sigt vil kunne opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder.

3.1 Overordnede målsætninger for Natura 2000-området

Naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget skal bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Målet er, at Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark skov udgør et stort sammenhængende naturområde med vægt på retablering af hydrologiske og naturmæssige sammenhænge mellem områdets lysåbne naturtyper og skovnatur samt vandløb og søer.

De lysåbne naturtyper aktiv højmoser (7110), nedbrudt højmoser (7120), tidvis våd eng (6410), enekrat (5130), våd hede (4010), kalkoverdrev (6210), surt overdrev (6230), rigkær (7230), og skovnaturtyperne skovbevokset tørvemose (91D0), bøg på mor med kristtorn (9120), ege-blandskov (9160) samt elle- og askeskov (91E0) sikres og forekomsterne øges og sammenbindes hvis muligt. Ligeledes sikres områdets klitnaturtyper, grå/grøn klit (2130), klitlavning (2190), skovklit (2180) og enebærklit (2250). Nævnte naturtyper har enten stærk ugunstig bevaringsstatus, særlige forekomster i Danmark eller biogeografisk store forekomster i området.

Det accepteres, at den skovbevoksede tørvemose reduceres i forbindelse med genopretning af højmosen samt at områder med bøg på mor reduceres af hensyn til genopretning af sumpskov i forbindelse med genskabelse af naturlig hydrologi i skovene.

Fuglebeskyttelsesområdet har stor national værdi for en række af områdets ynglefugle og er et af landets vigtigste ynglefugleområder. Det er målet at fuglebeskyttelsesområdets store sø, eng- og rørskovsområder sikres for rørdrum, rørhøg, blåhals, plettet rørvagtel, sangsvane, skarv og trane, områdets skove sikres for havørn, kongeørn og sortspætte, skovlysningerne og de lysåbne områder omkring sikres for natravn og rødrygget tornskade og yngleørerne til klyde i Birkesø sikres. Nævnte fuglearter har enten nationalt vigtige forekomster i området eller er i tilbagegang. Derudover sikres de internationalt vigtige raste- og fourageringsområder for trækfuglene sangsvane og tajgasædgås.

Levestederne for damflagermus og for stor vandsalamander sikres.

Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig hydrologi og drift/pleje, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.

Den økologiske integritet sikres derudover ved god vandkvalitet gennem reduceret tilførsel af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer, hvilket reguleres gennem vandområdeplanerne.

3.2 Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

I området skal der være mulighed for en naturforvaltning, hvor man gør brug af naturens egne dynamikker. I forbindelse med forvaltningen skal der tages hensyn til, om naturtyper, arter eller fugle på udpegningsgrundlaget kan være følsomme over for en sådan forvaltning, eksempelvis de som er nævnt under de overordnede målsætninger.

De konkrete målsætninger bygger på grupperinger af naturtyper, habitatarter og fugle. Se bilag 1 for oversigt over, hvilke naturtyper, arter og fugle de forskellige grupper indeholder.

Generelt

- Den samlede forekomst af naturtyper, arter- og fugles levesteder i Natura 2000-området, uanset om de er kortlagt, skal være stabil eller i fremgang, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

Terrestrisk habitatnatur

Der er kortlagt ca. 3927 ha terrestriske habitatnaturtyper i området. Heraf er ca. 151 ha kategoriseret som naturtyper knyttet til flyvesand, ca. 3512 ha som naturtyper knyttet til overvejende vådbund og ca. 264 ha som naturtyper knyttet til overvejende tørbund.

- For naturtyper med et tilstandsvurderingssystem skal der fortsat være mindst 87 ha naturtyper knyttet til flyvesand, mindst 2100 ha vådbundsnaturtyper og mindst 29 ha tørbundsnaturtyper i tilstandsklasse I-II. Naturtyper i klasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I-II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- For naturtyper uden tilstandsvurderingssystem er målet at bidrage til gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Det betyder, at det samlede areal skal være mindst 790 ha. For de skovbevoksede naturtyper, skal andelen af store træer og dødt ved være stabil eller stigende. Skovnaturtyper sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. Der kan dog være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.

Arter

- For arter med et tilstandsvurderingssystem er målet, at tilstanden og det samlede areal af levesteder i tilstandsklasse I-II er stabil eller i fremgang. Levesteder i tilstandsklasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I-II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- For arter uden et tilstandsvurderingssystem er målet, at bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Levestedernes tilstand (vurderet i form af forekomst og udbredelse) og det samlede areal skal være stabilt eller i fremgang.

Ynglefugle

- Tilstanden og det samlede areal af de kolonirugende fugles kortlagte levesteder må ikke være i tilbagegang, og mindst 75% af arealet skal være i fremgang mod eller fastholdes i tilstandsklasse I-II.
- For hedefugle og mose- og rørskovsfugle er målet, at tilstanden og det samlede areal af levesteder i tilstandsklasse I-II er stabil eller i fremgang. Levestederne i tilstandsklasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I eller II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- For ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem er målet, at de skal bidrage til at sikre og øge bestanden på nationalt niveau. Levestedernes samlede areal og tilstand (vurderet i form af forekomst og udbredelse) skal være stabil eller i fremgang.

Trækfugle

- For trækfugle, der kan optræde med internationalt betydende forekomster i fuglebeskyttelsesområdet, skal deres raste- og overnatningsområder sikres eller være i fremgang, således at området også fremadrettet kan huse en bestand af international betydning.

Søer under 5 ha

- For søer under 5 ha i tilstandsklasse I-II er målet, at tilstanden skal være stabil eller i fremgang. Søer under 5 ha i tilstandsklasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I-II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

Marine- og ferskvandsnaturtyper (undtagen søer under 5 ha)

- For søer over 5 ha og vandløb henvises til målsætningerne i vandområdeplanerne.

3.3 Modstridende naturinteresser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype eller art på udpegningsgrundlaget eller en målsætning om sikring af den nationale bestand af en fugl på udpegningsgrundlaget kan indebære en lokal nedprioritering af en anden naturtype, fugl eller art på udpegningsgrundlaget, og det er derfor nødvendigt at foretage et valg.

En øgning af arealet med aktiv højmoser (7110) i dette Natura 2000-område prioriteres højere end arealer med skovbevokset tørvemose (91D0) og nedbrudt højmoser (7120).

I Høstemark og Tofte Skove blev mange naturarealer i 1800- og 1900-tallet intensivt afvandet, således at det blev muligt at anlægge store områder med nåleskovsplantager. Sænkningen af grundvandsstanden betød andre steder, at sumpskovene blev fortrængt af mere tørre skovnaturtyper med bøg eller eg. I dette Natura 2000-område prioriteres genskabelse af naturlig hydrologi i skovene højt af hensyn til sumpskove af typerne skovbevokset tørvemose og elle- og askeskov. Det accepteres således, at det kan betyde en arealreduktion for skovnaturtyper knyttet til mere tør bund, som skovnaturtyperne bøg på morbund med kristtorn og ege-blandskov.

4. Indsatsprogram

Opfyldelsen af habitatdirektivets krav om gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som direktiverne omfatter, og fuglebeskyttelsesdirektivets tilsvarende krav om at sikre den nationale bestand af de fugle, som er omfattet af direktivet, er en opgave, som strækker sig over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode, således at det sikres, at Danmark efterlever disse EU-direktivkrav, og der kan etableres en sammenhæng mellem indsats og tilgængelige virkemidler.

Den nationale prioritering af indsatsen i tredje planperiode sigter på at skabe mulighed for mere naturlige processer og naturens robusthed, udvide arealet med urørt skov samt fokus på tiltag mod klimaforandringer. En del af prioriteringen fra anden planperiode videreføres. Der skal således i tredje planperiode fortsat være fokus på indsats for særligt truede fugle og arter, bekæmpelse af invasive arter, fortsættelse af arbejdet med at gennemføre og afsøge behov for at udlægge forstyrrelsesfrie zoner og gennemføre fiskeriregulering, samt fortsættelse af indsatsen for langsigtet at sikre den nødvendige pleje af de lysåbne naturarealer og skovarealer. Der bør løbende være opmærksomhed på den naturlige synergi, og at indsats for naturtyper ofte også gavner fugle og arter koblede til pågældende naturtyper.

Nedenstående retningslinjer for indsatsen er opbygget efter mål- og rammestyringsprincippet, således at den statslige plan fastlægger de krav til indsatsen i planperioden, der er nødvendige for at sikre nationalt besluttede prioriteringer. Således beskriver retningslinjerne ikke metoden eller placering af enkelte projekter. Det er en fælles opgave for kommuner og offentlige lodsejere at aftale på hvilke arealer og i hvilke kommuner, den konkrete indsats skal foregå.

Indsats til bedring af vandkvaliteten gennemføres som led i vandplanlægningen og havstrategidirektivet, ligesom reduktion af kvælstofdeposition sker gennem husdyrgodkendelsesloven og generelle tiltag til at mindske luftforureningen, og dette er således ikke en del af Natura 2000-planens indsatsprogram.

Retningslinjerne er opdelt i generelle retningslinjer, der gælder for alle områder, og specifikke retningslinjer for det enkelte Natura 2000-område. Til gennemførelse af planerne stiller staten en række virkemidler til rådighed, ligesom det forudsættes, at kommunerne i mindre omfang bidrager økonomisk.

4.1 Generelle retningslinjer

1. Myndighederne tager i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område og sikrer dermed en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.
2. Der arbejdes for at sikre de lysåbne terrestriske naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje også til gavn for tilknyttede fugle og arter.
3. Der arbejdes for at sikre egnede levesteder for områdets fugle eller arter.
4. For skovnaturtyper, hvor det vurderes nødvendigt af hensyn til bevarelse af skovnaturtyper på udpegningsgrundlaget, sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje også til gavn for tilknyttede fugle og arter.

5. Der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur ved at sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper og skovnaturtyper.
6. Igangværende projekter og indsatser, der relaterer til gennemførelse af tidligere Natura 2000-planer, afsluttes.
7. Indsatser gennemført i første og anden planperiode vedligeholdes, f.eks. ved genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats.
8. Der fokuseres på en løbende opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle som findes i væsentlig forekomst i Danmark, og på om der er behov for yderligere sikring mod forstyrrelser med fokus på træk- og ynglefugle samt pattedyr.
9. Der arbejdes på en national strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter herunder en lang række direktivarter og -fugle.

4.2 Område specifikke retningslinjer

1. Tilstanden af levestederne for klyde forbedres, således at 75% af de kortlagte levesteder får en naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
2. Der søges udtaget kulstofholdige lavbundsjord der kan bidrage til sammenhængende arealer, øget robusthed og give mulighed for mere naturlig dynamik. Udtagningen kan ligeledes være til gavn for bl.a. stor vandsalamander, odder samt yngle- og trækfuglene sangsvane (Y,T), sædgås (T), rørdrum (Y), plettet rørvagtel (Y), trane (Y), engsnarre (Y), klyde (Y), rørhøg (Y) og blåhals(Y). Udtagningen skal også bidrage til at reducere udledningen af CO2 og et renere vandmiljø.
3. Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden.
4. Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på 53 ha med fokus på arealer med en kortlagt forekomst af invasive arter på over 10% dækning.
5. Urørt skov (permanent ophør af drift m.v.) kan være en mulighed af hensyn til naturtyper og tilknyttede arter og fugle. Ved udlæg til urørt skov skal der tages hensyn til levesteder for særligt følsomme arter som fx stellas mosskorpion.

4.3 Relation til vandområdeplaner

Dette Natura 2000-område ligger indenfor vandområdedistrikt Jylland og Fyn. Vandområdeplanens indsats for at opnå god økologisk tilstand bidrager til at opfylde bevaringsmålsætningerne for akvatiske arter og naturtyper ved at tilvejebringe forbedringer i vandløb, søer og kystvande i overensstemmelse med de bevaringsmålsætninger, der fremgår af Natura 2000-planen. [Vandområdeplanen for 2015-21 kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside.](#) Det forventes, at der kommer nye vandområde planer i 2022.

Vandområdeplanens indsatser bidrager både med foranstaltninger til at undgå yderligere forringelser og med foranstaltninger til genopretning af bevaringsstatus. Indsatserne kan eksempelvis være reduktion af kvælstof- og fosforbelastningen til søer, reduktion af tilledningen af organiske stof til vandløb samt reduktion af kvælstofbelastningen til marine vandområder. Hertil kommer fx genslyngning af vandløb og fjernelse af spærringer. De konkrete indsatser for planperioden 2022-2027 vil blive beskrevet i den kommende vandområdeplan og fremgå af den kommende indsatsbekendtgørelse. Indsatserne vil også blive præsenteret i MiljøGIS på [Miljøstyrelsens hjemmeside](#).

[Opdateres evt. i løbet af høringsperioden].

5. Bilag 1. Oversigt over grupperinger

Nedenstående tabeller angiver hvordan naturtyper, arter og fugle er grupperet i dette Natura 2000-område, og som der refereres til i de konkrete målsætninger. På [Miljøstyrelsens Natura 2000-hjemmeside](#) kan man se det samlede overblik over alle naturtyper, fugle og arter, der er koblet til de enkelte grupper. For tabeller med naturtyper angiver *, at der er tale om en prioriteret naturtype.

Grupperinger af terrestrisk habitatnatur	Tilstandsvurderingssystem	Naturtype navn	Naturtype nr.
Naturtyper på flyvesand	med tilstandsvurderingssystem	Enebærklit*	2250
Naturtyper på flyvesand	med tilstandsvurderingssystem	Grå/grøn klit*	2130
Naturtyper på flyvesand	med tilstandsvurderingssystem	Klithede*	2140
Naturtyper på flyvesand	med tilstandsvurderingssystem	Klitlavning	2190
Naturtyper på flyvesand	uden tilstandsvurderingssystem	Skovklit	2180
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Enekrat	5130
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Kalkoverdrev*	6210
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Surt overdrev*	6230
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Tør hede	4030
Tørre naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Bøg på mor med kristtorn	9120
Tørre naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Stilkege-krat	9190
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Hængesæk	7140
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Højmose*	7110
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Kildevæld*	7220
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Nedbrudt højmoser	7120
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Rigkær	7230
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Tidvis våd eng	6410
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Tørvelavning	7150
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Våd hede	4010
Våde naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Ege-blandskov	9160
Våde naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Elle- og askeskov*	91E0
Våde naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Skovbevokset tørvemose*	91D0

Grupperinger af habitatarter	Arts navn	Arts nr.
Arter med tilstandsvurderingssystem	Stor vandsalamander	1166
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Damflagermus	1318
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Odder	1355
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Stellas mosskorpion	1936

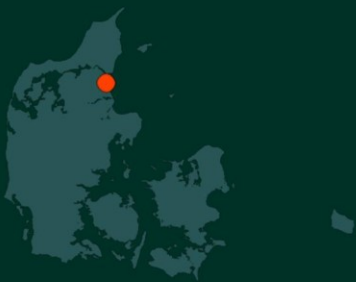
Grupperinger af ynglefugle	Fugle navn	Fugle nr.
Hedefugle	Tinksmed	A166
Kolonirugende fugle	Klyde	A132
Mose- og rørskovsfugle	Plettet rørvagtel	A119
Mose- og rørskovsfugle	Rørdrum	A021
Mose- og rørskovsfugle	Rørhøg	A081
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Blåhals	A480
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Engsnarre	A122

Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Havørn	A075
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Hedelærke	A246
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Hvepsevåge	A072
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Kongeørn	A091
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Natrvn	A224
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Rødrygget tornskade	A338
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Sangsvane	A038
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Skarv	A391
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Sortspætte	A236
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Stor hornugle	A215
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Trane	A127

Grupperinger af trækfugle	Fugle navn	Fugle nr.
Trækfugle, international betydende forekomst	Sangsvane	A038
Trækfugle, international betydende forekomst	Sædgås	A039

Grupperinger af søer under 5 ha	Naturtype navn	Naturtype nr.
Søer under 5 ha	Brunvandet sø	3160
Søer under 5 ha	Kransnålalge-sø	3140
Søer under 5 ha	Næringsrig sø	3150
Søer under 5 ha	Søbred med småurter	3130

Grupperinger af marine og ferskvandsnaturtyper	Naturtype navn	Naturtype nr.
Søer over 5 ha	Brunvandet sø	3160
Søer over 5 ha	Næringsrig sø	3150
Vandløb	Vandløb	3260

Resume

Natura 2000-plan for Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov (nr. 17). Natura 2000-planen skal sikre naturtilstanden for områdets udpegede arter, fugle og naturtyper og bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus. Områdets udpegede arter, fugle og naturtyper beskrives og der fastlægges målsætninger og indsatser.

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

www.mst.dk